

**MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD
ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU**

Predmet br. IT-09-92-PT

**TUŽILAC
MEĐUNARODNOG SUDA**

PROTIV

RATKA MLADIĆA

TREĆA IZMIJENJENA OPTUŽNICA

Tužilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, na osnovu svojih ovlaštenja iz člana 18 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (dalje u tekstu: Statut), optužuje:

RATKA MLADIĆA

za **GENOCID, ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI i KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, kako slijedi:

OPTUŽENI

1. **Ratko MLADIĆ** je rođen 12. marta 1942. godine u opštini Kalinovik u Republici Bosni i Hercegovini (dalje u tekstu: BiH). Školovao se na vojnoj akademiji Jugoslovenske narodne armije (dalje u tekstu: JNA) u Beogradu, nakon čega je postao starješina u redovnom sastavu JNA, a potom i vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine/Republike Srpske (dalje u tekstu: VRS).

2. Dana 3. jula 1991. godine, **Ratko MLADIĆ**, tada pukovnik, postavljen je za komandanta 9. korpusa JNA u Kninu. Dana 20. jula 1991. godine imenovan je za načelnika štaba (i zamjenika komandanta) 9. korpusa, a 30. decembra 1991. godine za komandanta 9. korpusa. Dana 4. oktobra 1991. godine, predsjednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije unaprijedio je **Ratka MLADIĆA** u čin general-majora. Dana 24. aprila 1992. godine **Ratko MLADIĆ** je unaprijeđen u čin general-potpukovnika, a 25. aprila 1992. godine postavljen je za načelnika štaba/zamjenika komandanta u komandi Druge vojne oblasti JNA u Sarajevu. Na tu dužnost stupio je 9. maja 1992. godine. Dana 10. maja 1992. godine, **Ratko MLADIĆ** je preuzeo dužnost komandanta u komandi Druge vojne oblasti JNA.

3. Dana 12. maja 1992. godine, formiran je VRS i **Ratko MLADIĆ** je imenovan za komandanta Glavnog štaba VRS-a. Formiranjem VRS-a, jedinice JNA koje su ostale u BiH praktično su pretvorene u jedinice VRS. **Ratko MLADIĆ** je ostao komandant Glavnog štaba VRS najmanje do 8. novembra 1996. godine. U junu 1994. godine, **Ratko MLADIĆ** je unaprijeđen u čin general-pukovnika.

INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

Član 7(1) Statuta

4. **Ratko MLADIĆ** snosi individualnu krivičnu odgovornost prema članu 7(1) Statuta Međunarodnog suda za zločine navedene u članovima 3, 4 i 5 Statuta za koje se

tereti u ovoj Optužnici, koje je planirao, podsticao, naredio, počinio i/ili pomagao i podržavao. Kad u ovoj Optužnici koristi riječ "počinio", tužilac nema namjeru da sugerise da je optuženi fizički počinio bilo koji od zločina za koje se lično tereti. U kontekstu odgovornosti optuženog prema članu 7(1), riječ "počinio" označava njegovo učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu.

Udruženi zločinački poduhvat

5. **Ratko MLADIĆ** je svaki od zločina za koji se tereti počinio u dogovoru s drugima, učestvujući u nekoliko povezanih udruženih zločinačkih poduhvata, od kojih je svaki opisan u nastavku teksta. Radovan KARADŽIĆ, a od 12. maja 1992. godine i **Ratko MLADIĆ**, bili su ključni učesnici sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata koji je trajao najkasnije od oktobra 1991. do 30. novembra 1995. godine. Njihov cilj je bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja u BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo, činjenjem zločina za koje se tereti u ovoj Optužnici.

6. **Ratko MLADIĆ** i Radovan KARADŽIĆ su djelovali u dogovoru s raznim drugim osobama, oslanjajući se u postizanju svojih ciljeva na zločine koji su vršeni na raznim lokacijama i u različito vrijeme, kako se navodi u Optužnici.

7. Konkretno, **Ratko MLADIĆ** i Radovan KARADŽIĆ su, u raznim periodima za vrijeme postojanja sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata, učestvovali u još tri udružena zločinačka poduhvata, sa sljedećim ciljevima: (1) širenje terora među civilnim stanovništvom Sarajeva provođenjem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja, (2) eliminacija bosanskih Muslimana u Srebrenici i (3) uzimanje osoblja UN za taoce. Realizacija svakog od tih ciljeva bila je povezana s ciljem sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja u BiH na koje su bosanski Srbi polagali pravo.

- a. Zločini počinjeni s ciljem da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koje su bosanski Srbi polagali pravo

8. Od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u sveobuhvatnom udruženom zločinačkom poduhvatu da se stanovništvo muslimanske i hrvatske nacionalnosti trajno ukloni s područja BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo, sredstvima koja su uključivala činjenje sljedećih zločina za koje se optuženi tereti u Optužnici: genocid (po tački 1), progon, istrebljivanje, ubistvo, deportacija i nehumana djela (prisilno premještanje). **Ratku MLADIĆU** i drugim učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata bila je zajednička namjera da se počini svaki od tih zločina.

9. Alternativno, zajednički cilj **Ratka MLADIĆA** i drugih učesnika uključivao je barem zločine deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje). Moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika tog udruženog zločinačkog poduhvata, ili osobe koje je bilo koji učesnik udruženog zločinačkog poduhvata koristio da izvrše *actus reus* zločina obuhvaćenih zajedničkim ciljem, mogli počinuti zločine genocida (po tački 1 i/ili tački 2), progona, istrebljivanja i ubistva. Znajući da su takvi zločini moguća posljedica realizacije cilja udruženog zločinačkog poduhvata, **Ratko MLADIĆ** je svjesno preuzeo taj rizik.

10. **Ratko MLADIĆ** je djelovao u dogovoru s drugim učesnicima tog zločinačkog poduhvata, uključujući: Radovana KARADŽIĆA, Momčila KRAJIŠNIKA, Slobodana MILOŠEVIĆA, Biljanu PLAVŠIĆ, Nikolu KOLJEVIĆA, Miću STANIŠIĆA, Momčila MANDIĆA, Jovicu STANIŠIĆA, Franka SIMATOVIĆA, Željka RAŽNATOVIĆA (zvanog Arkan) i Vojislava ŠEŠELJA. Svaka od tih osoba je svojim činjenjem ili nečinjenjem doprinijela postizanju njihovog zajedničkog cilja.

11. Među učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata bili su i članovi rukovodstva bosanskih Srba; članovi Srpske demokratske stranke (dalje u tekstu: SDS) i državnih organa bosanskih Srba na republičkom, regionalnom, opštinskom i lokalnom nivou, uključujući krizne štabove, ratna predsjedništva i ratna povjereništa (dalje u tekstu: politički i državni organi bosanskih Srba); komandanti, pomoćnici komandanata, viši oficiri i načelnici jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (dalje u tekstu:

MUP Srbije), JNA, Vojske Jugoslavije (dalje u tekstu: VJ), VRS, Ministarstva unutrašnjih poslova bosanskih Srba (dalje u tekstu: MUP) i Teritorijalne odbrane bosanskih Srba (dalje u tekstu: TO) na republičkom, regionalnom, opštinskom i lokalnom nivou; i vođe srpskih paravojnih snaga i dobrovoljačkih jedinica iz Srbije i iz Bosne. Alternativno, neke ili sve te osobe nisu bile učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata, ali su ih učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili da izvrše zločine počinjene u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata, kako je opisano u nastavku teksta.

12. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata ostvarivali su svoj cilj tako što su zločine činili lično i/ili pomoću drugih i koristeći se drugima da izvrše zločine počinjene u realizaciji svog cilja. Osobe korištene za izvršenje tih zločina bile su članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba i pripadnici MUP-a, VRS-a, JNA, VJ-a, TO-a, MUP-a Srbije, srpskih paravojnih snaga i dobrovoljačkih jedinica iz Srbije i iz Bosne, kao i lokalni bosanski Srbi (dalje u tekstu: srpske snage).

13. **Ratko MLADIĆ** je u znatnoj mjeri doprinio da se postigne cilj trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koje su bosanski Srbi polagali pravo, činjenjem zločina na jedan ili više sljedećih načina:

- (a) učešćem u osnivanju, organizovanju i/ili održavanju VRS-a, jednog od organa korištenog za ostvarenje cilja udruženog zločinačkog poduhvata;
- (b) rukovođenjem i komandovanjem VRS-om, uključujući izdavanje naređenja, formuliranje planova, te nadzor i odobravanje i/ili upravljanje operacijama u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata;
- (c) rukovođenjem i komandovanjem elementima srpskih snaga integrisanih u VRS ili potčinjenih VRS-u u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata;
- (d) upravljanjem, nadzorom i/ili odobravanjem saradnje i sadejstva VRS-a sa drugim elementima srpskih snaga i sa političkim i državnim organima bosanskih Srba u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata;

(e) učešćem u pružanju materijalne i vojne pomoći od strane VJ-a u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata;

(f) učešćem u formulisanju i provođenju politike državnih organa bosanskih Srba, čija svrha je bila ostvarenje cilja udruženog zločinačkog poduhvata;

(g) širenjem, podsticanjem i/ili omogućavanjem širenja propagande među bosanskim Srbima, u namjeri da se u njima izazove strah i mržnja prema bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima ili da se na drugi način osigura njihova podrška i učešće u postizanju cilja udruženog zločinačkog poduhvata, između ostalog:

- da bosanskim Srbima prijete opasnost od ugnjetavanja, pa i genocida, od strane bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata; i
- da su područja na kojima žive bosanski Muslimani i bosanski Hrvati zemlja bosanskih Srba;

(h) učešćem u pokušajima da se predstavnicima međunarodne zajednice, nevladinih organizacija, sredstava javnog informisanja i javnosti informacije uskrate ili da se dostave pogrešne informacije o zločinima nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, kao i o ulozi koju su u tim zločinima imale srpske snage, čime je omogućeno činjenje zločina koji su doprinijeli realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata, ili podržavanjem i/ili omogućavanjem takvih pokušaja;

(i) nepreduzimanjem adekvatnih mjera zaštite ratnih zarobljenika i zatočenika, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, koji su bili pod nadzorom ili kontrolom VRS-a i drugih elemenata srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom, pri čemu je na to bio obavezan na osnovu svoje funkcije opisane u paragrafu 32. Takve mjere uključivale su sljedeće:

- da obezbjedi da se prema takvim zarobljenicima ili zatočenicima humano postupa i da se oni zaštite od fizičkih i duševnih povreda;

- da spriječi da se prema takvim zarobljenicima i zatočenicima nehumano postupa i da im se nanese fizičke i duševne povrede ili da interveniše kako bi zaustavio svako takvo zlostavljanje koje je bilo u toku; i
- da zahtjeva i obezbjedi i da VRS i drugi elementi srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom zatraže i pribave garancije da će se s takvim zarobljenicima i zatočenicima humano postupati, prije nego što se nadzor nad njima prebaci na nekog drugog;

(j) omogućavanjem i/ili podsticanjem činjenja zločina koji su doprinijeli realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata od strane pripadnika VRS-a i drugih elemenata srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom, nepreduzimanjem odgovarajućih koraka da spriječi i/ili provede istragu o takvim zločinima i/ili uhapsi i/ili kazni izvršioce takvih zločina, pri čemu je na to bio obavezan na osnovu svoje funkcije opisane u paragrafu 32; i

(k) nalaganjem da se humanitarna pomoć enklavama bosanskih Muslimanima i/ili bosanskih Hrvata na području pod kontrolom VRS-a, TO-a, MUP-a i paravojnih i dobrovoljačkih snaga bosanskih Srba (dalje u tekstu: snage bosanskih Srba), kao i/ili političkih i državnih organa bosanskih Srba, ograniči u nastojanju da se stvore nepodnošljivi životni uslovi za te stanovnike u sklopu realizacije cilja udruženog zločinačkog poduhvata, i/ili provođenjem i odobravanjem takvog ograničavanja.

- b. Zločini počinjeni s ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva provođenjem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja

14. Od 12. maja 1992. do novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se pokrene i provede kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerena protiv civilnog stanovništva Sarajeva, čiji je primarni cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom. Taj udruženi zločinački poduhvat postojao je od aprila 1992. do novembra 1995. godine. Cilj tog zločinačkog poduhvata

uključivao je činjenje zločina terorisanja, protivpravnih napada na civile i ubistva, za koje se optuženi tereti u ovoj Optužnici.

15. **Ratko MLADIĆ** i drugi koji su u tom udruženom zločinačkom poduhvatu djelovali u dogovoru s njim, uključujući: Radovana KARADŽIĆA, Momčila KRAJIŠNIKA, Biljanu PLAVŠIĆ, Nikolu KOLJEVIĆA, Stanislava GALIĆA, Dragomira MILOŠEVIĆA i Vojislava ŠEŠELJA, imali su zajedničku namjeru da se počini svaki od tih zločina. Svaka od tih osoba je svojim činjenjem ili nečinjenjem doprinijela postizanju tog cilja.

16. Među učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata bili su: članovi rukovodstva bosanskih Srba; članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba na republičkom nivou; članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba na regionalnom, opštinskom i lokalnom nivou na području Sarajeva ili nadležni za područje Sarajeva; komandanti, pomoćnici komandanta, viši oficiri i načelnici jedinica JNA, VRS-a, TO-a i MUP-a u čijoj zoni odgovornosti je bilo područje Sarajeva; vođe srpskih paravojnih i dobrovoljačkih jedinica iz Srbije i iz Bosne koje su djelovale na području Sarajeva ili je područje Sarajeva bilo u njihovoj zoni odgovornosti. Alternativno, neke ili sve te osobe nisu bile učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata, ali su ih učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili da izvrše zločine počinjene u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata, kako je opisano u nastavku teksta.

17. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata ostvarivali su svoj cilj tako što su zločine činili lično i/ili pomoću drugih i koristeći se drugima za izvršenje zločina počinjenih u realizaciji svog cilja. Za izvršenje tih zločina korišteni su sljedeći: otprilike do 20. maja 1992. godine, pripadnici JNA, koji su djelovali na području Sarajeva ili je područje Sarajeva bilo u njihovoj zoni odgovornosti, pripadnici VRS-a, posebno Sarajevsko-romanijski korpus; i pripadnici drugih elemenata srpskih snaga koje su djelovale na području Sarajeva ili je područje Sarajeva bilo u njihovoj zoni odgovornosti (dalje u tekstu: snage koje su učestvovalе u napadu na Sarajevo).

18. **Ratko MLADIĆ** je u znatnoj mjeri doprinio da se postigne cilj širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva provođenjem kampanje snajperskog djelovanja i

granatiranja, na jedan ili više načina opisanih u paragrafu 13(a) do 13(h), 13(j) i 13(k) u vezi s ciljem širenja terora.

c. Zločini počinjeni da bi se eliminisali bosanski Muslimani u Srebrenici

19. Počevši od dana koji su neposredno prethodili provođenju plana da se eliminišu bosanski Muslimani u Srebrenici 11. jula 1995. godine, pa sve do 1. novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu ubijanjem srebreničkih muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice. Taj cilj je obuhvatao ili se u potpunosti svodio na zločine genocida (po tački 2), progona, istrebljivanja, ubistva, deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje), za koje se optuženi tereti ovoj Optužnici.

20. **Ratku MLADIĆU** i drugim učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući Radovana KARADŽIĆA, bila je zajednička namjera da se počini svaki od tih zločina. Svaki od tih učesnika je svojim činjenjem ili nečinjenjem doprinio postizanju tog cilja.

21. Među učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata bili su članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba na republičkom nivou; članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba na regionalnom, opštinskom i lokalnom nivou na području Srebrenice, Vlasenice, Bratunca i/ili Zvornika, ili nadležni za ta područja; komandanti, pomoćnici komandanta, viši oficiri i načelnici jedinica VRS-a i MUP-a koje su djelovale na područjima u zoni odgovornosti Drinskog korpusa i/ili u opštini Trnovo, ili su ta područja bila u njihovoj zoni odgovornosti; i pripadnici jedinice MUP-a Srbije poznate pod nazivom "Škorpioni". Alternativno, neke ili sve te osobe nisu bile učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata, ali su ih učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili da izvrše zločine počinjene u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata, kako je opisano u nastavku teksta.

22. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata ostvarivali su svoj cilj tako što su zločine činili lično i/ili pomoću drugih i koristeći se drugima da izvrše zločine počinjene u realizaciji svog cilja. Za izvršenje tih zločina korišteni su pripadnici VRS-a i MUP-a

koji su djelovali na područjima u zoni odgovornosti Drinskog korpusa i/ili u opštini Trnovo, ili su ta područja bila u njihovoj zoni odgovornosti; i pripadnici jedinice MUP-a Srbije poznate pod nazivom "Škorpioni" (dalje u tekstu: snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu). "Škorpioni" su djelovali i činili zločine isključivo u opštini Trnovo.

23. **Ratko MLADIĆ** je u znatnoj mjeri doprinio da se postigne cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici ubijanjem muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice, na jedan ili više načina opisanih u paragrafu 13(a) do 13(k) u vezi s ciljem eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici.

d. Zločin uzimanja talaca

24. Tokom maja i juna 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se osoblje Ujedinjenih nacija (dalje u tekstu: UN) uzme za taoce kako bi se Sjevernoatlantski savez (dalje u tekstu: NATO) prisilio da se uzdrži od vazdušnih napada na vojne ciljeve bosanskih Srba. Taj cilj je uključivao zločin uzimanja talaca, za koji se optuženi tereti ovoj Optužnici.

25. **Ratku MLADIĆU** i drugim učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući Radovana KARADŽIĆA, bila je zajednička namjera da se počini taj zločin. Svaki od tih učesnika je svojim činjenjem ili nečinjenjem doprinio postizanju tog cilja.

26. Među učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata bili su članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba i komandanti, pomoćnici komandanta, viši oficiri i načelnici VRS-a i MUP-a. Alternativno, neke ili sve te osobe nisu bile učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata, ali su ih učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili da izvrše zločine počinjene u realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata, kako je opisano u nastavku teksta.

27. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata ostvarivali su svoj cilj tako što su zločine činili lično i/ili pomoću pripadnika VRS-a i MUP-a i koristeći se njima da izvrše zločine počinjene u realizaciji svog cilja.

28. **Ratko MLADIĆ** je u znatnoj mjeri doprinio da se postigne cilj uzimanja talaca, na jedan ili više načina opisanih u paragrafu 13(a), (b), (d), (f) i (j) u vezi s ciljem uzimanja talaca.

Planiranje, podsticanje, naređivanje i/ili pomaganje i podržavanje

29. Pored krivične odgovornosti koja proizlazi iz njegovog učešća u tim udruženim zločinačkim poduhvatima, **Ratko MLADIĆ** zbog svog činjenja i nečinjenja opisanog u paragrafu 13 snosi individualnu krivičnu odgovornost za planiranje, podsticanje, naređivanje i/ili pomaganje i podržavanje zločina za koje se tereti u ovoj Optužnici.

30. **Ratko MLADIĆ** je planirao (činjenjem koje uključuje ono opisano u paragrafu 13(b), (c) i/ili (f) u vezi s pojedinačnim zločinima za koje se tereti), podsticao (činjenjem i nečinjenjem koje uključuje ono opisano u paragrafu 13(b), (c), (d), (f), (g), (h) i/ili (j) u vezi s pojedinačnim zločinima za koje se tereti) i naredio (činjenjem koje uključuje ono opisano u paragrafu 13(b), (c), (d) i/ili (k) u vezi s pojedinačnim zločinima za koje se tereti) svaki od zločina za koje se tereti u ovoj Optužnici. Njegova neposredna namjera je bila da izvršenje njegovih planova i naređenja i/ili ponašanje i djela koje je podsticao uključe ili dovedu do zločina za koje se tereti u ovoj Optužnici, ili je bio svjestan znatne vjerovatnoće da će se to dogoditi. **Ratko MLADIĆ** je zločine za koje se tereti u ovoj Optužnici pomagao i podržavao činjenjem i nečinjenjem, uključujući ono koje se opisuju u paragrafu 13(a), (b), (c), (d), (e), (f), (g), (h), (i), (j) i/ili (k) u vezi s pojedinačnim zločinima za koje se tereti. On je bio svjestan vjerovatnoće da će zločini za koje se tereti biti počinjeni i da će njegovo činjenje i nečinjenje doprinijeti njihovom počinjenju.

Član 7(3) Statuta

31. Osim toga, prema članu 7(3) Statuta, **Ratko MLADIĆ** za zločine za koje se tereti snosi individualnu krivičnu odgovornost kao nadređeni.

32. U periodu od 12. maja 1992. do 8. novembra 1996. godine, **Ratko MLADIĆ** bio je najviši starješina VRS-a. U tom svojstvu, **Ratko MLADIĆ** je bio nadređen i imao je efektivnu kontrolu nad pripadnicima VRS-a i elementima srpskih snaga integrisanih u VRS ili potčinjenih VRS-u koji su učestvovali u zločinima koji se navode u ovoj Optužnici.

33. **Ratko MLADIĆ** je, posredstvom brojnih izvora, znao ili je bilo razloga da zna da se pripadnici VRS-a i/ili elementi srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom spremaju da počine zločine ili da su ih već počinili, a među tim izvorima bili su:

- (a) njegovo vlastito učešće u pripremanju, planiranju i/ili izvršenju tih zločina;
- (b) informacije u vezi s činjenjem tih zločina koje je dobijao od pripadnika srpskih snaga, rukovodstva bosanskih Srba, političkih i državnih organa bosanskih Srba, međunarodne zajednice, sredstava javnog informisanja i/ili drugih osoba; i/ili
- (c) njegov lični uvid u dokaze o činjenju tih zločina.

34. **Ratko MLADIĆ** nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi činjenje zločina od strane pripadnika VRS-a i elemenata srpskih snaga nad kojima je imao efektivnu kontrolu i/ili da kazni izvršioce tih zločina. U kontekstu člana 7(3) Statuta, riječ "počiniti" obuhvata sve vidove odgovornosti predviđene članovima 7(1) i 7(3) Statuta. Činjenje i nečinjenje **Ratka MLADIĆA** koje pokazuje da on nije preduzeo takve nužne i razumne mjere uključuje sljedeće:

- (a) njegov propust da naredi ili pokrene prave ili adekvatne istrage na osnovu uvjerljivih navoda o zločinima koje su počinili pripadnici VRS-a i/ili elementi srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom;
- (b) njegov propust da nadležnim organima dostavi informacije o zločinima koje su pripadnici VRS-a i/ili elementi srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom počinili ili koje su mogli počinili;

- (c) njegov propust da izrekne disciplinske mjere, razriješi dužnosti, ražaluje ili ne unaprijedi pripadnike VRS-a i/ili elemenata srpskih snaga pod svojom efektivnom kontrolom koji su učestvovali u činjenju zločina i/ili koji nisu spriječili svoje podređene da počine zločine ili nisu kaznili počinioce; i/ili
- (d) njegov propust da izda naređenja, koja su u datim okolnostima bila nužna i razumna da bi se zabranilo ili zaustavilo činjenje zločina od strane pripadnika VRS-a i/ili elemenata srpskih snaga.

OPTUŽBE

TAČKA 1 GENOCID

35. **Ratko MLADIĆ** je, u dogovoru s drugima, počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao genocid nad dijelom nacionalnih, etničkih i/ili vjerskih grupa bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata, kao takvih. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počine genocid ili da su ga već počinili, a nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni izvršioce.

36. Kao što se navodi u paragrafima 8 do 13, od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja u BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo.

37. Cilj tog udruženog zločinačkog poduhvata postignut je prvenstveno kampanjom progona, kao što se navodi u ovoj Optužnici. Ta kampanja progona je u nekim opštinama u periodu od 31. marta 1992. godine do 31. decembra 1992. godine uključivala, ili je dosegla takve razmjere da je uključivala ponašanje na osnovu kojeg se vidjela namjera da

se djelimično unište nacionalne, etničke i/ili vjerske grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata, kao takve. U tim opštinama, za uništenje je cilj značajan dio grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata, konkretno njihovo rukovodstvo, kao i znatan broj pripadnika tih dviju grupa. Namjera da se te grupe djelimično unište manifestirana je na najekstremniji način u Bratuncu, Foči, Ključu, Kotor-Varoši, Prijedoru, Sanskom Mostu, Vlasenici i Zvorniku.

38. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata imali su zajedničku namjeru da djelimično unište te grupe. Alternativno, kao što se navodi u paragrafu 9, moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika tog udruženog zločinačkog poduhvata, i/ili osobe koje je bilo koji učesnik tog udruženog zločinačkog poduhvata koristio za izvršenje zločina deportacije i prisilnog premještanja, mogli izvršiti genocid. **Ratko MLADIĆ** je znao da je genocid moguća posljedica ostvarivanja cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo i svjesno je preuzeo taj rizik.

39. U periodu od 12. maja 1992. do 31. decembra 1992., politički i državni organi bosanskih Srba i srpske snage izvršili su sljedeća djela protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata:

(a) ubijanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući vodeće pripadnike tih grupa. Ta ubijanja uključuju sljedeće:

- i. ubijanja za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti, uključujući slučajeve koji se navode u **Prilogu A**;
- ii. ubijanja koja se dovode u vezu sa zatočeničkim objektima, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu B**, kao i ubijanja koja su počinjena za vrijeme okrutnog i nečovječnog postupanja, i smrtni ishodi do kojih je ono dovelo, u zatočeničkim objektima navedenim u **Prilogu C**.

(b) nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda hiljadama bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući vodeće pripadnike tih grupa, tokom njihovog zatočeništva u zatočeničkim objektima, uključujući objekte navedene u **Prilogu C**. Na tim lokacijama, zatočenici su podvrgavani okrutnom ili

nečovječnom postupanju, koje je uključivalo mučenje, fizičko i psihičko zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja i premlaćivanja; i

(c) zatočenje hiljada bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući vodeće pripadnike tih grupa, u zatočeničkim objektima, uključujući objekte navedene u **Prilogu C**, u životnim uslovima smišljenim tako da dovedu do fizičkog uništenja tih grupa, konkretno, okrutnim i nečovječnim postupanjem, koje je uključivalo mučenje, fizičko i psihičko zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja, nehumane uslove života, prisilni rad, kao i neobezbjeđivanje odgovarajućeg smještaja, zaklona, hrane, vode, medicinske pomoći ili higijensko-sanitarnih uslova.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 1: **GENOCID**, kažnjiv po članovima 4(3)(a) i 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKA 2

GENOCID

40. **Ratko MLADIĆ** je, u dogovoru s drugima, počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao genocid nad dijelom nacionalnih, etničkih i/ili vjerskih grupa bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata, kao takvih. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počine genocid ili da su ga već počinili, a nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni izvršioce.

41. Kao što se navodi u paragrafima od 19 do 23, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu ubijanjem srebreničkih muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice. **Ratko MLADIĆ** je namjeravao uništiti bosanske Muslimane u Srebrenici kao dio nacionalne, etničke i/ili vjerske grupe bosanskih

Muslimana. On je tu namjeru dijelio s drugim učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata.

42. Alternativno, kako se navodi u paragrafu 9, moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koje su bosanski Srbi polagali pravo, i/ili osobe koje je bilo koji učesnik tog udruženog zločinačkog poduhvata koristio za izvršenje zločina deportacije i prisilnog premještanja, mogli izvršiti genocid nad bosanskim Muslimanima iz Srebrenice. **Ratko MLADIĆ** je znao da je taj genocid moguća posljedica ostvarivanja tog sveobuhvatnog cilja i svjesno je preuzeo taj rizik.

43. U martu 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je, u dogovoru s drugima, proveo u djelo i/ili koristio druge da provedu u djelo plan zauzimanja srebreničke enklave i prisilnog premještanja i/ili deportacije stanovnika, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice. Ta akcija je bila dio cilja, koji su imali kao učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata, da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koje su bosanski Srbi polagali pravo.

44. Dana 6. jula 1995. godine ili približno tog datuma, snage bosanskih Srba napale su srebreničku enklavu. Samo nekoliko dana poslije tog napada, **Ratko MLADIĆ** je zajedno s drugima formulisao zajednički cilj da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca. Već 11. jula 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je, zajedno s drugima, počeo provoditi u djelo, i/ili koristiti druge kako bi proveo u djelo zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz te enklave.

45. U periodu od 11. do 13. jula 1995. godine, snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu terorisale su i zlostavljale bosanske Muslimane koji su se nalazili u Potočarima. Dana 12. jula 1995. godine, snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu počele su razdvajati srebreničke muškarce i dječake od žena i djece. Dijelu starijih muškaraca dopušteno je da ostanu s porodicama. Više od hiljadu muškaraca i dječaka odvojeno je i zatočeno u Potočarima. Istoga dana, snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu počele su s protjerivanjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz enklave. Za vrijeme

operacije prisilnog premještanja i poslije nje, pogubljenja muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, vršena su putem "situacionih" ubistava. Osim više od hiljadu muškaraca i dječaka koji su odvojeni i zatočeni u Potočarima, snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu zarobile su na hiljade muškaraca i dječaka koji su pokušali pobjeći iz enklave ili su im se predali. Muškarci i dječaci su prije pogubljenja premlaćivani. Dana 13. jula 1995. godine, snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu započele su s organizovanim pogubljenjima muškaraca i dječaka koji su odvojeni i zatočeni, kao i onih koji su se predali ili su zarobljeni. Žrtve tih pogubljenja su pokopane, a dio njih je kasnije ekshumiran i ponovo pokopan u pokušaju da se sakriju zločini.

46. U periodu od 11. jula 1995. do 1. novembra 1995. godine, snage koje su učestvovalе u napadu na Srebrenicu izvršile su sljedeća djela:

(a) ubijanje više od 7.000 srebreničkih muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, putem organizovanih i situacionih pogubljenja, uključujući ona koja se navode u **Prilogu E (Dio 1)** i **Prilogu E (Dio 2)**; i

(b) nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda hiljadama bosanskih Muslimana iz Srebrenice, muškog i ženskog pola, uključujući, između ostalog, odvajanje muškaraca i dječaka od njihovih porodica i prisilno odvođenje žena, djece i dijela starijih muškaraca iz enklave.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 2: GENOCID, kažnjiv po članovima 4(3)(a) i 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKA 3 PROGONI

47. **Ratko MLADIĆ** je u dogovoru s drugima počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao progone bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata na političkoj i/ili vjerskoj osnovi. **Ratko MLADIĆ** se konkretno tereti za progone u sljedećim opštinama: Banja Luka; Bijeljina; Bosanska Krupa; Bosanski Novi; Bratunac; Brčko; Foča; Hadžići; Ilidža; Kalinovik; Ključ; Kotor Varoš; Novi Grad; Novo Sarajevo;

Pale; Prijedor; Rogatica; Sanski Most; Sokolac; Trnovo; Vlasenica; Vogošća and Zvornik (dalje u tekstu: opštine), kao i za progone bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počine progone ili da su ih već počinili, a nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni izvršioce.

48. Takva djela progona počinjena su kao dio cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u opštinama, kao i cilja elimisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice. **Ratko MLADIĆ** je na ostvarivanju tih ciljeva, činjenjem zločina progona, djelovao u dogovoru s raznim drugim osobama, zavisno od perioda i lokacije.

49. Kao što se navodi u paragrafima 8 do 13, od 12. maja 1992. do 30 novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja u BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo, putem činjenja zločina, uključujući progon. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata imali su zajedničku namjeru da na političkoj i/ili vjerskoj osnovi u opštinama počine djela progona koja se navode u paragrafu 59. Alternativno, kao što se navodi u paragrafu 9, moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika tog udruženog zločinačkog poduhvata, i/ili osobe koje je bilo koji učesnik tog udruženog zločinačkog poduhvata koristio za izvršenje zločina deportacije i prisilnog premještanja, mogli izvršiti takva djela progona. **Ratko MLADIĆ** je znao da je progon moguća posljedica ostvarivanja cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo i svjesno je preuzeo taj rizik.

50. Djela progona izvršena u opštinama i nad bosanskim Muslimanima u Srebrenici primjeri su kampanje progona širih razmjera koja je provedena u velikim dijelovima BiH u skladu s ciljem trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja u BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo.

51. U skladu s tim ciljem, počevši od marta 1992., srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba napadali su gradove i sela u opštinama i/ili preuzimali kontrolu nad njima. Najveći dio tog preuzimanja vlasti izvršen je tokom 1992. godine, ali ono se nastavilo i nakon toga. Srebrenička enklava je zauzeta u julu 1995. godine.

52. Za vrijeme tog preuzimanja vlasti i poslije njega, pa sve do 30. novembra 1995., srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba vršili su djela progona nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, uključujući uvođenje restriktivnih i diskriminatornih mjera, pretrese, hapšenja i zatočenja bez naloga, šikaniranje, mučenje, silovanje i druga djela seksualnog nasilja, ubijanje, razaranje kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata.

53. Srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba su u opštinama takođe osnivali i vodili zatočeničke objekte u kojima su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili zatočeni i podvrgnuti djelima progona, uključujući ubijanje, okrutno postupanje, mučenje, silovanje i druga djela seksualnog nasilja, prisilni rad, protivpravno zatočenje i nečovječno postupanje.

54. Ta djela, kao i opasnost da će se takva djela nastaviti i ubuduće, nagnali su bosanske Muslimane i bosanske Hrvate da u strahu pobjegnu iz opština. Drugi su fizički protjerani.

55. Hiljade bosanskih Muslimana, koji su prisilno iseljeni iz svojih domova u istočnoj Bosni, pobjeglo je u srebreničku enklavu.

56. U martu 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** i drugi s kojima je on djelovao u dogovoru s ciljem da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo proveli su u djelo i/ili su koristili druge da provedu u djelo plan zauzimanja srebreničke enklave i prisilnog premještanja i/ili deportacije stanovništva enklave, bosanskih Muslimana. Prije njenog zauzimanja, ograničen je dovoz humanitarne pomoći u enklavu, a civilni ciljevi su granatirani i gađani iz snajpera u nastojanju da se stvore nepodnošljivi životni uslovi za stanovnike enklave i da se njeno stanovništvo ukloni.

57. Kao što je opisano u paragrafima 44 i 45, u danima neposredno prije 11. jula 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je zajedno s drugima formulisao zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca. Taj cilj učesnika udruženog zločinačkog poduhvata ostvaren je u periodu od 11. jula 1995. do 1. novembra 1995. godine ubijanjem

srebreničkih muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz te enklave. Prisilno premještanje i/ili deportacija žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice, terorisanje i zlostavljanje bosanskih Muslimana u Potočarima, prelaćivanje muškaraca i dječaka prije njihovog pogubljenja i "situaciona" i organizovana pogubljenja muškaraca i dječaka bila su dio cilja udruženog zločinačkog poduhvata da se bosanski Muslimani eliminišu iz Srebrenice. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata imali su zajedničku namjeru da na političkoj i/ili vjerskoj osnovi počine ta djela.

58. Alternativno, kao što se navodi u paragrafu 9, moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, deportacijom i prisilnim premještanjem, trajno uklone s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo i/ili osobe koje je bilo koji od tih učesnika koristio za izvršenje tih zločina, mogli izvršiti progone nad bosanskim Muslimanima iz Srebrenice. Progoni su vršeni putem jednog ili više djela terorisanja i zlostavljanja bosanskih Muslimana u Potočarima, prelaćivanja muškaraca i dječaka prije njihovog pogubljenja, "situacionih" i organizovanih pogubljenja muškaraca i dječaka, kao i prisilnog premještanja i/ili deportacije žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice. **Ratko MLADIĆ** je znao da je jedno ili više tih djela progona moguća posljedica ostvarivanja tog sveobuhvatnog cilja i svjesno je preuzeo taj rizik.

59. Djela progona koja su pripadnici srpskih snaga i politički i državni organi bosanskih Srba izvršili od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine, u sklopu jednog ili više udruženih zločinačkih poduhvata, uključivala su sljedeće:

- (a) ubijanja, uključujući:
 - i. ubijanja za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti u opštinama, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu A**;
 - ii. ubijanja koja se dovode u vezu sa zatočeničkim objektima u opštinama, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu B**, kao i ubijanja koja su počinjena tokom okrutnog i nečovječnog postupanja, i smrtni ishodi do kojih je to dovelo, u zatočeničkim objektima navedenim u **Prilogu C**;
 - iii. organizovana ubijanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice u julu i avgustu 1995. godine, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu E (Dio 1)**; i

- iv. situaciona ubistva bosanskih Muslimana iz Srebrenice u julu i avgustu 1995. godine, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu E (Dio 2)**;
- (b) mučenje, prelaćivanja i fizičko i psihičko zlostavljanje za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti u opštinama i u zatočeničkim objektima u opštinama, uključujući zatočeničke objekte navedene u **Prilogu C**, kao okrutno ili nečovječno postupanje;
- (c) silovanje i druga djela seksualnog nasilja za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti u opštinama i zatočeničkim objektima u opštinama, uključujući zatočeničke objekte navedene u **Prilogu C**, kao okrutno ili nečovječno postupanje;
- (d) stvaranje i održavanje nehumanih životnih uslova u zatočeničkim objektima u opštinama, uključujući zatočeničke objekte navedene u **Prilogu C**, kao okrutno ili nečovječno postupanje. Nehumani životni uslovi stvoreni i održavani u zatočeničkim objektima uključivali su neobezbjeđivanje odgovarajućeg smještaja, zaklona, hrane, vode, medicinske pomoći ili higijensko-sanitarnih uslova;
- (e) terorisanje i zlostavljanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice u Potočarima i prelaćivanje srebreničkih muškaraca i dječaka prije njihovog pogubljenja, kao okrutno ili nečovječno postupanje;
- (f) prisilno premještanje ili deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz njihovih domova u opštinama i iz Srebrenice;
- (g) protivpravno zatočenje u zatočeničkim objektima u opštinama, uključujući objekte navedene u **Prilogu C**;
- (h) prisilni rad, uključujući kopanje grobova i rovova i druge oblike prisilnog rada na linijama fronta i korištenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao živih štitova;
- (i) oduzimanje ili pljačku imovine za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti u opštinama, za vrijeme hapšenja i zatočenja, kao i za vrijeme deportacija ili prisilnih

premještanja, ili poslije njih. Oduzimanje imovine je uključivalo praksu prisiljavanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata da potpišu dokumente o prijenosu vlasništva na političke i državne organe bosanskih Srba kako bi im bilo dozvoljeno da odu iz opština;

(j) bezobzirno uništavanje privatne imovine, uključujući stambene i poslovne objekte, i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte navedene u **Prilogu D**; i/ili

(k) uvođenje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije, uključujući sljedeće:

- i. uskraćivanje slobode kretanja;
 - ii. uklanjanje s rukovodećih položaja u lokalnim državnim institucijama i policiji, kao i opšte otpuštanje s posla;
 - iii. povredu privatnosti pretresanjem stana bez naloga;
 - iv. protivpravno hapšenje i/ili uskraćivanje prava na sudski postupak;
- i/ili
- v. uskraćivanje ravnopravnog pristupa javnim službama.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 3: Progone na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članovima 5(h), 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKE 4, 5 i 6

ISTREBLJIVANJE, UBISTVO

60. **Ratko MLADIĆ** je u dogovoru s drugima počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao istrebljivanje i ubistvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštinama, istrebljivanje i ubistvo bosanskih Muslimana iz Srebrenice i ubistvo civila, stanovnika Sarajeva, i/ili osoba koje nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju

da počine istrebljivanje i ubistvo ili da su ga već počinili, a nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni počinioce.

61. Kao što se navodi u paragrafima od 8 do 23, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja u BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo; u periodu od 12. maja 1992. do novembra 1995. godine, učestvovao je u udruženom zločinačkom poduhvatu širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva provođenjem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja; i učestvovao je u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca. Ti zločini istrebljivanja i/ili ubistva bili su dio cilja sva tri navedena udružena zločinačka poduhvata.

62. Djela istrebljivanja i ubistva, koja su bila dio cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koje su bosanski Srbi polagali pravo, koja su pripadnici srpskih snaga i politički i državni organi bosanskih Srba izvršili u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine, uključivala su sljedeće:

- (a) ubijanja za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti u opštinama, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu A**; i
- (b) ubijanja koja se dovode u vezu sa zatočeničkim objektima u opštinama, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu B**, kao i ubijanja koja su počinjena tokom okrutnog i nečovječnog postupanja, i smrtni ishodi do kojih je to dovelo, u zatočeničkim objektima navedenim u **Prilogu C**.

63. Alternativno, kao što se navodi u paragrafu 9, ako istrebljivanje i/ili ubistvo nisu bili dio tog cilja, moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika udruženog zločinačkog poduhvata da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo, i/ili osobe koje je bilo koji od tih učesnika koristio za izvršenje zločina deportacije i prisilnog premještanja, mogli počiniti te zločine. **Ratko MLADIĆ** je znao da su istrebljivanje i/ili ubistvo bili moguća posljedica ostvarivanja cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski

Srbi polagali pravo i svjesno je preuzeo taj rizik.

64. Djela ubistva koju su bila dio cilja širenja terora među civilnim stanovništvom Sarajeva provođenjem kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja, koju su pripadnici snaga koje su učestvovala u napadu na Sarajevo proveli u periodu od 12. maja 1992. do novembra 1995. godine, uključuju smrtne slučajeve prouzrokovane snajperskim djelovanjem i granatiranjem, navedene u **Prilogu F** i **Prilogu G**.

65. Pripadnici snaga koje su učestvovala u napadu na Srebrenicu su u periodu od 11. jula 1995. do 1. novembra 1995. vršili djela istrebljivanja i ubistva koja su bila dio cilja eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Ta djela uključuju:

- (a) organizovana pogubljenja, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu E (Dio 1)**; i
- (b) situaciona ubistva, uključujući slučajeve navedene u **Prilogu E (Dio 2)**.

66. Alternativno, kao što se navodi u paragrafu 9, moglo se predvidjeti da bi jedan ili više učesnika sveobuhvatnog udruženog zločinačkog poduhvata da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo, i/ili osobe koje je bilo koji učesnik tog udruženog zločinačkog poduhvata koristio za izvršenje zločina deportacije i prisilnog premještanja, mogli izvršiti zločine istrebljivanja i ubistva. **Ratko MLADIĆ** je znao da je jedno ili više tih djela istrebljivanja i/ili ubistva moguća posljedica ostvarivanja tog sveobuhvatnog cilja i svjesno je preuzeo taj rizik.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 4: Istrebljivanje, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članovima 5(b), 7(1) i 7(3) Statuta;

Tačka 5: Ubistvo, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članovima 5(a), 7(1) i 7(3) Statuta;

Tačka 6: Ubistvo, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKE 7 i 8

DEPORTACIJA, NEHUMANA DJELA

67. **Ratko MLADIĆ** je u dogovoru s drugima počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao prisilno premještanje i deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opština i iz Srebrenice. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počine prisilno premještanje i deportaciju ili da su je već počinili, a nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni izvršioce.

68. Kao što je opisano u nastavku teksta, u periodu od marta 1992. do 30. novembra 1995. godine, srpske snage i politički i državni organi bosanskih Srba prisilno su raselili bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s područja u opštinama i iz Srebrenice, na kojima su oni zakonski boravili, preko *de facto* ili *de jure* granice, ili unutar *de facto* ili *de jure* granice. **Ratko MLADIĆ** je krivično odgovoran za ta djela prisilnog raseljavanja, izvršena u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine.

69. Kao što se navodi u paragrafima od 8 do 13, od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja u BiH na koja su bosanski Srbi polagali pravo, između ostalog, putem činjenja zločina prisilnog premještanja i deportacije.

70. Počevši od marta 1992. godine, restriktivne i diskriminatorne mjere, hapšenja i zatočenja bez naloga, šikaniranje, mučenje, silovanje i druga djela seksualnog nasilja, ubijanje, razaranje kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata, koji su uvijek bili usmjereni protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštinama, kao i opasnost da će se takva djela nastaviti i ubuduće, nagnali su bosanske Muslimane i bosanske Hrvate da u strahu pobjegnu. Drugi su fizički protjerani.

71. Ta djela su dovela do toga da je krajem 1992. godine većina bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opština bila prisilno raseljena. Međutim, djela prisilnog raseljavanja nastavljena su i poslije toga, između ostalog, u periodu od januara do marta 1993. godine, kada su srpske snage napale područja Cerske (opština Vlasenica) i Konjević-Polja (opština Bratunac) u istočnoj BiH, natjeravši hiljade bosanskih Muslimana na bijeg.

72. Mnogi bosanski Muslimani koji su prisilno iseljeni iz domova u istočnoj Bosni, kako 1992. godine tako i kasnije, pobjegli su u srebreničku enklavu. Rezolucijama od 16. aprila 1993. i 6. maja 1993. godine, Savjet bezbjednosti UN proglasio je Srebrenicu, Žepu, Goražde i Sarajevo (s njihovom okolinom) "zaštićenim zonama" koje neće biti izložene oružanim napadima niti bilo kakvom drugom neprijateljskom činu.

73. Počev od marta 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je u dogovoru s drugim učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata, a s ciljem da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo, proveo u djelo, i/ili koristio druge da provedu u djelo, plan zauzimanja srebreničke enklave i prisilnog premještanja i/ili deportacije stanovnika enklave, bosanskih Muslimana. Prije njenog zauzimanja, ograničen je dovoz humanitarne pomoći u enklavu, a civilni ciljevi su granatirani i gađani iz snajpera u nastojanju da se stvore nepodnošljivi životni uslovi za stanovnike enklave i da se njeno stanovništvo ukloni.

74. Kao što je opisano u paragrafima 44 i 45, u danima neposredno prije 11. jula 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je zajedno s drugima formulisao zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca. Taj cilj učesnika udruženog zločinačkog poduhvata ostvaren je u periodu od 11. jula 1995. do 1. novembra 1995. godine ubijanjem srebreničkih muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz te enklave. Ta djela prisilnog premještanja bila su dio cilja eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Alternativno, ta djela prisilnog premještanja bila su dio sveobuhvatnog cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 7: Deportaciju, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članovima 5(d), 7(1) i 7(3) Statuta;

Tačka 8: Nehumana djela (prisilno premještanje), **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, kažnjiv po članovima 5(i), 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKE 9 i 10

TERORISANJE, PROTIVPRAVNI NAPADI

75. **Ratko MLADIĆ** je u dogovoru s drugima počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao zločine terorisanja i protivpravnih napada na civile. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da njegovi podređeni čine zločine terorisanja i protivpravnih napada na civile ili da su ih već počinili. **Ratko MLADIĆ** nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni izvršioce.

76. Kao što se navodi u paragrafima 14 do 18, od 12. maja 1992. do novembra 1995. godine, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se pokrene i provede kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerena protiv civilnog stanovništva Sarajeva, čiji je primarni cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom. Ta kampanja je uključivala zločine terorisanja i protivpravnih napada na civile, kao i ubistva, kao što se navodi u paragrafu 64. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata imali su zajedničku namjeru da, kao primarni cilj kampanje, šire teror među civilnim stanovništvom Sarajeva.

77. Približno u vrijeme kada je, 6. aprila 1992. godine, Bosna i Hercegovina međunarodno priznata kao nezavisna država, u Sarajevu su izbila oružana neprijateljstva. Približno u isto to vrijeme, izvršena je blokada grada i on je podvrgnut granatiranju i snajperskom djelovanju.

78. U periodu od aprila 1992. do novembra 1995. godine, učesnici ovog udruženog zločinačkog poduhvata formulisali su i proveli, i/ili koristili pripadnike snaga koje su učestvovala u napadu na Sarajevo da formulišu i provedu vojnu strategiju granatiranja i

snajperskog djelovanja radi ubijanja, sakaćenja, ranjavanja i terorisanja civilnog stanovništva Sarajeva. Granatiranjem i snajperskim djelovanjem ubijeno je i ranjeno na hiljade civila oba pola i svih uzrasta, uključujući djecu i starije osobe.

79. Kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja sastojala se od direktnih napada na civilno stanovništvo ili na pojedinačne civile koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima. Ti napadi su uključivali neselektivne i prekomjerne napade, koji nisu bili u srazmjeri s očekivanom konkretnom i neposrednom vojnom prednošću.

80. Snage koje su učestvovale u napadu na Sarajevo granatirale su i otvarale snajpersku vatru na civile dok su ovi obavljali svakodnevne civilne aktivnosti. Ljudi su ranjavani i ubijani u vlastitim domovima. S obzirom da nije bilo plina, struje ili tekuće vode, ljudi su bili prisiljeni da izlaze iz svojih domova, čime se povećavao rizik od smrti. Stalna prijetnja smrću i ranjavanjem izazvala je kod civilnih stanovnika Sarajeva traume i psihološke probleme.

81. Konkretni slučajevi snajperskog djelovanja i granatiranja u sklopu te kampanje uključuju, kao ilustrativne primjere, incidente navedene u **Prilogu F**, odnosno **Prilogu G**.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 9: Djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta; i

Tačka 10: Protivpravne napade na civile, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKA 11

UZIMANJE TALACA

82. **Ratko MLADIĆ** je u dogovoru s drugima počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao uzimanje vojnih posmatrača i pripadnika mirovnih snaga UN za taoce. Osim toga, **Ratko MLADIĆ** je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju da počinu zločin uzimanja talaca ili da su ga već počinili, a nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi takva djela ili kazni počinioce.

83. Kao što se navodi u paragrafima od 24 do 28, **Ratko MLADIĆ** je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu uzimanja talaca kako bi prisilio NATO da se uzdrži od vazdušnih napada na vojne ciljeve bosanskih Srba. Učesnici tog udruženog zločinačkog poduhvata imali su zajedničku namjeru da uzmu taoce kako bi prisilili NATO da se uzdrži od vazdušnih napada.

84. Reagujući na granatiranje Sarajeva i drugih područja BiH od strane snaga bosanskih Srba, snage NATO-a izvršile su 25. i 26. maja 1995. godine vazdušne napade na vojne ciljeve bosanskih Srba u BiH.

85. U periodu od približno 26. maja 1995. do 19. juna 1995. godine, snage bosanskih Srba zatočile su više od dvije stotine pripadnika mirovnih snaga i vojnih posmatrača UN na raznim lokacijama, uključujući Pale, Sarajevo, Banju Luku i Goražde, i držale ih kao taoce na raznim lokacijama u RS-u, uključujući lokacije od strateškog ili vojnog značaja, kako bi te lokacije osigurale od vazdušnih napada NATO-a i spriječile daljnje vazdušne napade. Trećim stranama, uključujući komandante NATO-a i UN, upućene su prijetnje da će daljnji napadi NATO-a na vojne ciljeve bosanskih Srba dovesti do ranjavanja, smrti ili zadržavanja zatočenika u zatočeništvu. Dio zatočenih je u zatočeništvu bio napadan i na druge načine maltretiran.

86. Za vrijeme i poslije pregovora sa srpskim čelnicima iz Srbije i Bosne, među kojima je bio i **Ratko MLADIĆ**, zatočenici su, u periodu od 3. do 19. juna 1995. godine, u fazama puštani na slobodu.

Ratko MLADIĆ je krivično odgovoran za:

Tačka 11: Uzimanje talaca, **KRŠENJE ZAKONA ILI OBIČAJA RATOVANJA**, sankcionisano zajedničkim članom 3(1)(b) Ženevskih konvencija iz 1949., kažnjivo po članovima 3, 7(1) i 7(3) Statuta.

OPŠTI NAVODI

87. Sve činjenje i nečinjenje koje se optuženom stavlja na teret kao zločini protiv čovječnosti, izuzev onog u okviru kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja u Sarajevu, bilo je dio rasprostranjenog ili sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva BiH muslimanske i hrvatske nacionalnosti. Sve činjenje i nečinjenje koje se optuženom stavlja na teret kao zločini protiv čovječnosti, koje je bilo dio kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja u Sarajevu, bilo je dio rasprostranjenog ili sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva Sarajeva.

88. Sve vrijeme na koje se odnosi ova Optužnica u BiH je postojalo stanje oružanog sukoba.

89. Žrtve svih zločina koji se stavljaju na teret kao kršenja zajedničkog člana 3 Ženevskih konvencija iz 1949. godine bile su osobe koje nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima.

90. **Ratko MLADIĆ** je bio dužan da se pridržava zakona i običaja koji regulišu vođenje oružanih sukoba, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. godine i njihove Dopunske protokole.

/potpis na originalu/

Serge Brammertz, tužilac

Dana 20. oktobra 2011. godine
U Haagu,
Nizozemska

Prilog A

Ubijanja koja se ne dovode u vezu sa zatočeničkim objektima

OPŠTINA	INCIDENT	DATUM
1. Bosanski Novi	1.1 Ubistvo otprilike tri muškarca na mostu u Blagaj-Japri.	9. juna 1992. ili približno tog datuma
2. Foča	2.1 Ubistvo više ljudi koji su se skrivali u šumi kod Mješaje/Trošnja.	početak jula 1992.
3. Ključ	3.1 Ubistvo više ljudi u Pudinom Hanu.	28. maja 1992. ili približno tog datuma
	3.2 Ubistvo najmanje 38 ljudi u selu Prhovo i na putu za Peći.	1. juna 1992. ili približno tog datuma
	3.3 Ubistvo najmanje 144 osobe u Biljanima.	1. juna 1992. ili približno tog datuma
4. Kotor-Varoš	4.1 Ubistvo više muškaraca u naselju Kotor, na putu od Kotora do Doma zdravlja u Kotor-Varoši i ispred Doma zdravlja u Kotor-Varoši.	25. juna 1992. ili približno tog datuma
	4.2 Ubistvo više muškaraca u Dabovcima.	sredinom avgusta 1992.
	4.3 Ubistvo najmanje osam ljudi u džamiji u Hanifićima.	sredinom avgusta 1992.
	4.4 Ubistvo više muškaraca u školi u Grabovici i oko nje.	3. novembra 1992. ili približno tog datuma
5. Novi Grad	5.1 Ubistvo najmanje 15 muškaraca nakon što su uhvaćeni dok su bježali iz sela Ahatovići.	29. maja 1992. ili približno tog datuma
6. Prijedor	6.1 Ubistvo više ljudi u Kozarcu i okolini.	od 24. maja do juna 1992.
	6.2 Ubistvo više ljudi na području Hambarina i Ljubije.	od 23. maja do 1. jula 1992.
	6.3 Ubistvo više ljudi u Kamićanima.	26. maja 1992. ili približno tog datuma
	6.4 Ubistvo više muškaraca u selu Jaskići.	14. juna 1992. ili približno tog datuma
	6.5 Ubistvo više ljudi u selima na području Brda.	od 1. do 23. jula 1992.
	6.6 Ubistvo više muškaraca u selu Biščani i okolnim zaseocima Hegići, Mrkalji, Ravine, Duratovići, Kadići, Lagići i Čemernica.	14. juna 1992. ili približno tog datuma
	6.7 Ubistvo više muškaraca u rudniku željezne rude Kipe u Ljubiji.	25. jula ili približno tog datuma
	6.8 Ubistvo više muškaraca na fudbalskom stadionu u Ljubiji i oko njega.	25. jula ili približno tog datuma
	6.9 Ubistvo najmanje 68 ljudi u selu Briševo.	od 23. do 26. jula 1992.
7. Sanski Most	7.1 Ubistvo otprilike 28 muškaraca između Begića i mosta Vrhpolje.	31. maja 1992. ili približno tog datuma
	7.2 Ubistvo više ljudi u selu Hrustovo.	31. maja 1992. ili približno tog datuma
	7.3 Ubistvo otprilike 18 muškaraca iz Kenjara u zaseoku Blaževići.	27. juna 1992. ili približno tog datuma
	7.4 Ubistvo više ljudi iz zaseoka Budin, selo Lukavice.	1. avgusta 1992. ili približno tog datuma

OPŠTINA	INCIDENT	DATUM
	7.5 Ubistvo otprilike sedam muškaraca kod sela Škrljevita.	2. novembra 1992. ili približno tog datuma
8. Sokolac	8.1 Ubistvo najmanje 40 muškaraca u selu Novoseoci.	22. septembra 1992. ili približno tog datuma
9. Vlasenica	9.1 Ubistvo najmanje 20 muškaraca u selu Drum.	2. juna 1992. ili približno tog datuma
	9.2 Ubistvo najmanje 60 ljudi u selu Zaklopača.	16. maj 1992.
10. Zvornik	10.1 Ubistvo otprilike 190 muškaraca u Gerinoj klaonici.	od 5. do 8. juna 1992.

Prilog B**Ubijanja koja se dovode u vezu sa zatočeničkim objektima**

OPŠTINA	INCIDENT	DATUM
1. Banja Luka	1.1 Ubistvo najmanje šest muškaraca ispred logora Manjača nakon što su prevezeni iz osnovne škole "Hasan Kikić" u Sanskom Mostu.	3. juna 1992. ili približno tog datuma
	1.2 Smrt gušenjem više zarobljenika dok su kamionima prevoženi iz zatočeničkog objekta "Betonirka" u Sanskom Mostu u logor Manjača.	7. juli 1992.
	1.3 Ubistvo više muškaraca ispred logora Manjača nakon što su dovedeni iz logora Omarska.	6. avgusta 1992. ili približno tog datuma
	1.4 Ubistvo najmanje deset muškaraca u logoru Manjača.	od 1. juna do 18. decembra 1992.
2. Bijeljina	2.1 Ubistvo najmanje šest muškaraca u logoru Batković.	od juna 1992. do juna 1995.
3. Bosanska Krupa	3.1 Ubistvo najmanje jedanaest muškaraca zatočenih u Osnovnoj školi "Petar Kočić"	od 1. do 10. avgusta 1992.
4. Brčko	4.1 Ubistvo više muškaraca u logoru Luka	barem od 12. maja do 6. juna 1992.
5. Foča	5.1 Ubistvo više od 200 zatočenika u KP domu Foča.	od juna do decembra 1992.
6. Ilidža	6.1 Ubistvo najmanje tri zatočenika koji su bili na prisilnom radu u KP domu Butmir (Kula)	od 23. jula do 24. novembra 1992.
7. Kalinovik	7.1 Ubistvo u štali u Ratinama, opština Foča, najmanje 20 muškaraca odvedenih iz skladišta municije na Jelašačkom polju u Kalinoviku.	5. avgusta 1992. ili približno tog datuma
8. Ključ	8.1 Ubistvo najmanje 77 muškaraca u školi u Velagićima.	1. juna 1992. ili približno tog datuma
9. Kotor-Varoš	9.1 Smrt više muškaraca od posljedica premlaćivanja u zgradi zatvora.	od juna do septembra 1992.
10. Novi Grad	10.1 Ubistvo više muškaraca odvedenih iz cisterni kod kasarne u Rajlovcu.	od 1. do 14. juna 1992.
	10.2 Ubistvo najmanje 47 muškaraca odvedenih iz cisterni kod kasarne u Rajlovcu.	14. juna 1992. ili približno tog datuma
11. Novo Sarajevo	11.1 Ubistvo najmanje 47 muškaraca odvedenih iz kasarne u Lukavici.	tokom juna 1992.
12. Pale	12.1 Smrt više muškaraca od posljedica premlaćivanja u bivšem Domu kulture na Palama (poznatom i kao fiskulturna sala).	od juna do jula 1992.
13. Prijedor	13.1 Ubistvo otprilike 150 ljudi u "prostoriji broj 3" u logoru Keraterm.	24. i 25. jula 1992. ili približno tih datuma
	13.2 Ubistvo više ljudi u logoru Omarska i na raznim mjestima nakon odvođenja iz tog logora.	od 27. maja do 21. avgusta 1992.
	13.3 Ubistvo više muškaraca i žena odvedenih iz logora Omarska na područje zvano Hrastova glavica.	5. avgusta 1992. ili približno tog datuma
	13.4 Pogubljenje više od 150 muškaraca sa područja "Brda", Prijedor, u logoru Omarska.	14. juna 1992. ili približno tog datuma

OPŠTINA	INCIDENT	DATUM
	13.5 Ubistvo više ljudi u logoru Trnopolje i na raznim mjestima nakon odvođenja iz tog logora.	od 28. maja do oktobra 1992.
	13.6 Ubistvo na Vlašiću, kod Skender-Vakufa, približno 200 muškaraca iz logora Trnopolje.	21. avgusta 1992. ili približno tog datuma
14. Rogatica	14.1 Ubistvo više muškaraca odvedenih iz srednje škole "Veljko Vlahović".	od juna do septembra 1992.
	14.2 Ubistvo najmanje 24 muškaraca odvedenih iz zatočeničkih objekata u Rasadniku.	15. avgust 1992.
15. Sanski Most	15.1 Ubistvo na mjestu zvanom Kriva cesta, kod Partizanskog groblja, otprilike 17 muškaraca iz logora "Betonirka".	22. juna 1992. ili približno tog datuma
16. Vlasenica	16.1 Ubistvo otprilike devet muškaraca iz logora Sušica.	od juna do augusta 1992.
	16.2 Ubistvo najviše 140 zatočenika u logoru Sušica.	30. septembra 1992. ili približno tog datuma
	16.3 Ubistvo jednog muškarca u zgradi SJB-a u Vlasenici.	22. maja 1992. ili približno tog datuma
	16.4 Ubistvo pored puta kod sela Nova Kasaba najmanje 29 muškaraca odvedenih iz zgrade Civilne zaštite/zatvora pored zgrade SUP-a.	od 18. maja do juna 1992.
17. Vogošća	17.1 Ubistvo više zatočenika koji su iz Planjine kuće u Svrakama izvedeni na prisilni rad i korišteni kao živi štit.	od avgusta do decembra 1992.
18. Zvornik	18.1 Ubistvo otprilike 88 muškaraca u školi u Drinjači.	30. maja 1992. ili približno tog datuma
	18.2 Ubistvo više muškaraca u Domu kulture u Čelopeku.	od 10. do 28. juna 1992.
	18.3 Ubistvo otprilike 160 muškaraca u Tehničkoj školi u Karakaju.	od 1. do 5. juna 1992.
	18.4 Ubistvo jednog muškarca na poljoprivrednom dobru Ekonomija.	od 12. do 31. maja 1992.

Prilog C**Zatočenički objekti**

OPŠTINA	NAZIV I/ILI LOKACIJA ZATOČENIČKOG OBJEKTA	DATUM
1. Banja Luka	1.1 Zgrada CSB-a u Banjoj Luci	barem od juna 1992. do septembra 1993.
	1.2 Logor Manjača	barem od prvih dana juna do 18. decembra 1992.
	1.3 Mali Logor	barem od juna 1992. do nekog datuma 1995.
	1.4 Zatvor u Banjoj Luci (Tunjice)	barem od jula 1992. do kraja oktobra 1992.
2. Bijeljina	2.1 Logor Batković	barem od 1. juna 1992. do 31. decembra 1995.
3. Bosanska Krupa	3.1 Osnovna škola "Petar Kočić"	od nekog datuma u maju do jula 1992.
4. Bosanski Novi	4.1 Fudbalski stadion u Mlakvama	barem od nekog datuma u maju do jula 1992.
	4.2 Vatrogasni dom u Bosanskom Novom	barem od jula 1992. do januara 1993.
	4.3 Policijska stanica u Bosanskom Novom	barem od 17. do 29. maja 1992.
	4.4 Policijska stanica u Bosanskoj Kostajnici	barem od 17. maja do 23. jula 1992.
	4.5 Logor u vatrogasnom domu u Bosanskom Novom	barem od januara do februara 1993.
5. Brčko	5.1 Logor Luka	barem od 12. maja do sredine jula 1992.
6. Foča	6.1 KP Dom Foča	barem od 12. maja do 31. decembra 1992.
	6.2 Karamanova kuća u Miljevini	barem od avgusta do oktobra 1992.
	6.3 Radničke barake u Buk Bijeloj/Motel "Bukovica"	od juna do jula 1992.
	6.4 Dvorana "Partizan"	tokom 1992.
	6.5 Srednja škola – Foča	tokom 1992.
7. Hadžići	7.1 Garaža zgrade Skupštine Opštine Hadžići	Od 20. maja 1992. barem do juna 1992.
	7.2 Kulturno-sportski centar u Hadžićima	barem od 25. maja do septembra 1992.
8. Ilidža	8.1 KP dom Butmir (zatvor Kula)	Barem od 12. maja 1992. do 28. oktobra 1994.
9. Kalinovik	9.1 Osnovna škola u Kalinoviku (škola "Miladin Radojević")	od 25. juna 1992. do nekog datuma u julu 1992.
	9.2 Skladište municije na Jelašačkom polju	od 6. jula 1992. do 5.

OPŠTINA	NAZIV I/ILI LOKACIJA ZATOČENIČKOG OBJEKTA	DATUM
		avgusta 1992.
10. Ključ	10.1 Zgrada SJB-a u Ključu	barem od maja do avgusta 1992.
	10.2 Osnovna škola "Nikola Mačkić"	barem od kraja maja do sredine jula 1992.
	10.3 Škola u Velagićima	barem od 30. maja do 1. juna 1992.
11. Kotor-Varoš	11.1 Zgrada SJB-a u Kotor-Varoši	barem od juna do jula 1992.
	11.2 Zatvor u Kotor-Varoši	barem od juna 1992. do jula 1993.
	11.3 Pilana u Kotor-Varoši	barem od nekog datuma u julu 1992. do avgusta 1992.
	11.4 Osnovna škola u Kotor-Varoši	od jula do kraja septembra 1992.
12. Novi Grad	12.1 Cisterne kod kasarne u Rajlovcu	juni 1992.
13. Novo Sarajevo	13.1 Kasarna "Slaviša Vajner Čiča" u Lukavici	od 22. juna do septembra 1992.
14. Pale	14.1 Zgrada SJB-a na Palama	juni 1992.
	14.2 Bivši Dom kulture na Palama (poznat i kao fiskulturna sala)	barem od 12. maja do avgusta 1992.
15. Prijedor	15.1 Zgrada SJB-a u Prijedoru	od 24. maja do juna 1992.
	15.2 Logor Omarska	od 27. maja do 21. avgusta 1992.
	15.3 Logor Keraterm	od 25. maja do 21. avgusta 1992.
	15.4 Logor Trnopolje	barem od 24. maja do 30. septembra 1992.
	15.5 Dom "Miska Glava"	otprilike od 21. do 25. jula 1992.
	15.6 Fudbalski stadion u Ljubiji	25. jula ili približno tog datuma
	15.7 Kasarna u Prijedoru	barem od kraja maja do juna 1992.
16. Rogatica	16.1 Srednja škola "Veljko Vlahović"	barem od 12. maja do 31. avgusta 1992.
	16.2 Garaža Miće Andrića	14. avgusta 1992. ili približno tog datuma
	16.3 Rasadnik	barem od avgusta 1992. do oktobra 1994.
17. Sanski Most	17.1 Zgrada SJB-a i zatvor u Sanskom Mostu	barem od 26. maja do avgusta 1992.
	17.2 Garaža fabrike "Betonirka"	barem od 27. maja do 7. jula 1992.
	17.3 Fiskulturna sala škole "Hasan Kikić"	barem od kraja maja do jula 1992.

OPŠTINA	NAZIV I/ILI LOKACIJA ZATOČENIČKOG OBJEKTA	DATUM
	17.4 Hala "Kring's"	barem od kraja maja do jula 1992.
	17.5 Vojni objekt u Magarici	barem od kraja maja do juna 1992.
18. Sokolac	18.1 Bivša osnovna škola u Čavarinama	barem od oktobra 1992. do marta 1993.
	18.2 Osnovna škola "Slaviša Vajner Čiča"	od jula do oktobra 1992.
19. Vlasenica	19.1 Zgrada SJB-a u Vlasenici	barem od kraja maja do prvih dana jula 1992.
	19.2 Zatvor u Vlasenici	barem od juna do jula 1992.
	19.3 Logor Sušica	barem od 12. maja do približno 30. septembra 1992.
	19.4 Zgrada Civilne zaštite/zatvora pored zgrade SUP-a	od 18. maja do 25. maja 1992.
20. Vogošća	20.1 Planjina kuća u Svrakama	od prvih dana jula 1992. do februara 1993.
	20.2 "Bunker" u Vogošći	barem od 12. maja do jula 1992.
21. Zvornik	21.1 Dom kulture u Čelopeku	barem od kraja maja do juna 1992.
	21.2 Tehnička škola u Karakaju	barem od kraja maja do juna 1992.
	21.3 Preduzeće "Novi izvor" (poznato i kao Ciglana)	barem od 29. maja do 30. jula 1992.
	21.4 Zgrada u Drinjači (Dom kulture)	barem od kraja maja do juna 1992.
	21.5 Poljoprivredno dobro Ekonomija	barem od 12. maja do posljednjih dana maja 1992.
	21.6 Fabrika "Standard"	barem od 12. maja do posljednjih dana maja 1992.

Prilog D

Uništavanje spomenika kulture i sakralnih objekata

OPŠTINA	NAZIV I/ILI LOKACIJA OBJEKTA	DATUM
1. Bijeljina	Džamija u Atmačićima, džamija u Janjarima, džamija u Srednjoj Trnovi	ljeto 1992.
2. Bosanska Krupa	Tri džamije u Bosanskoj Otoci	barem od 12. maja do novembra 1992.
3. Bosanski Novi	Džamija u Blagaj Japri, gradska džamija u Bosanskom Novom i Vidorija džamija	barem od 12. maja do juna 1992.
4. Brčko	Bijela džamija, Atik-Savska džamija, stara Hadži-pašina džamija, Džamija Dizdaruša, Džamija Rijeke, Omerbegova džamija, Džamija Palanka, Brčanska crkva, crkva u Dubravi, crkva u Gorici, crkva u Poljacima	barem od 12. maja do septembra 1992.
5. Foča	Aladža džamija	barem od 12. maja do avgusta 1992.
6. Kalinovik	Džamija u Ulogu, džamija u Hotovlju, džamija u Jesalici, džamija u Kutini	nakon jula 1992.
7. Ključ	Gradska džamija, džamija u Biljanima – Džaferagićima, džamija u Pudin Hanu, džamija u Velagićima, džamija u Donjem Budelju, džamija u Humićima, džamija u Krasuljama, džamija u Sanici, džamija u Tičevićima, gradska katolička crkva	barem od 12. maja do avgusta 1992.
8. Kotor-Varoš	Džamija u Hanifićima, džamija u Vrbanjcima, katolička crkva u Kotor-Varoši, džamija u Hrvaćanima, Stara džamija u Večićima, Nova džamija u Večićima, džamija u Vraniću, džamija u Ravnama, džamija u Donjoj Varoši, džamija u Hadrovcima	barem od juna do decembra 1992.
9. Novi Grad	Džamija u Ahatovićima	4. juna 1992. ili približno tog datuma
10. Pale	Tri džamije, uključujući džamije u Prači, Podvitezu i Bogovićima	od jula do septembra 1992.
11. Prijedor	Džamija u Kozaruši, džamija Stari Grad, džamija u Čarakovu, stara džamija u Hambarinama, Čaršijska džamija – Prijedor, džamija u Zagradu – Prijedor, džamija u Biščanima, džamija u Gornjoj/Donjoj Puharskoj, džamija u Rizvanovićima, džamija u Brezićanima, džamija u Ališićima, džamija u Zecovima, džamija u Čejrecima, džamija u Gomjenici, džamija u Kevljanima, džamija u Kamićanima, džamija u Kozarcu – Mutniku, katolička crkva u Prijedoru, crkva u Briševu	barem od 12. maja do decembra 1992.
12. Rogatica	Džamija Arnaudija u Rogatici, Čaršijska džamija u Rogatici, tri džamije u Vragolovima	barem od juna do decembra 1992.
13. Sanski Most	Gradska džamija, džamija u Pobježju, stara i nova džamija u Hrustovu-Kukavicama, džamija u Vrhpolju, džamija u Šehovcima, džamija u Trnovi, džamija u Starom Majdanu (Palanka), džamija u Starom Majdanu (Utriška), džamija u Dževaru, džamija u Husimovcima, džamija u Donjem Kamengradu, džamija u Skucanom Vakufu, džamija u Lukavicama, džamija u Tomini, džamija u Čaplji, gradska katolička crkva	barem od 12. maja do decembra 1992.
14. Sokolac	Džamija u Kruševcima, džamija u Knežini, džamija u	barem od avgusta do

OPŠTINA	NAZIV I/ILI LOKACIJA OBJEKTA	DATUM
	Kaljini, džamija u Novoseocima, džamija u Koštici	septembra 1992.
15. Vogošća	Džamija u Ugorskom	barem od 12. maja do septembra 1992.
16. Zvornik	Džamija u Novom Selu, džamija u Glumini, džamija u Gornjoj Kamenici, džamija u Kovačevićima i džamija u Selimovićima	barem od 12. maja do novembra 1992.

Prilog E

Ubijanja u Srebrenici

LOKACIJA	INCIDENT	DATUM
<i>Dio 1: organizovana ubistva</i>		
1. rijeka Jadar	1.1 Ubistvo oko 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, na jednom mjestu na osami na obali rijeke Jadar.	13. jula 1995., oko 11:00 sati
2. Cerska dolina	2.1 Ubistvo i potom pokopavanje oko 150 muškaraca, bosanskih Muslimana, na jednom mjestu pored zemljanog puta u Cerskoj dolini, na oko tri (3) kilometra od Konjević Polja.	Između 13. i 17. jula 1995.
3. skladište u Kravici	3.1 Ubistvo više od 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, u jednom velikom skladištu u selu Kravici. Tijela žrtava su prevezena 14. jula 1995. do dvije velike masovne grobnice u obližnjim selima Glogova i Ravnice.	13. jul 1995.
4. livada u Sandićima	4.1 Ubistvo oko 15 zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su držani na livadi u Sandićima i pogubljeni po kratkom postupku na jednom mjestu kod Sandića	13. jula 1995., kada je pao mrak
5. škola u Lukama kod Tišće	5.1 Ubistvo 25 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Lukama i potom po kratkom postupku pogubljeni na jednom obližnjem pašnjaku na osami.	13. ili 14. jula 1995. ili približno tog datuma
6. Orahovac (škola i obližnje polje)	6.1 Ubistvo dvojice zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Orahovcu. Ta dvojica zatočenika su izvedena iz škole i po kratkom postupku pogubljena pušćanom vatrom.	14. jula 1995. ili približno tog datuma
	6.2 Ubistvo oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Orahovcu, a zatim zavezanih očiju kamionom prevezeni do jednog obližnjeg polja i pogubljeni po kratkom postupku. Tijela žrtava zakopana su u masovne grobnice na mjestu pogubljenja 14. i 15. jula 1995. godine.	14. jula 1995. godine od ranih poslijepodnevni sati
7. Petkovci (škola i brana)	7.1 Ubistvo nekih od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, u školi u Petkovcima u kojoj su bili zatočeni.	14. jula 1995. ili približno tog datuma
	7.2 Ubistvo preostalih iz grupe od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Petkovcima. Ti muškarci su pogubljeni po kratkom postupku na jednom mjestu ispod brane kod Petkovaca. Pogubljenja su nastavljena 15. jula dok su žrtve zakopavane uz pomoć bagera i druge teške mehanizacije.	14. jula 1995. uveče – 15. jula 1995. ujutro ili približno tih datuma
8. Škola u Ročevićima i Kozluk	8.1 Ubistvo nekih od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, u školi u Ročevićima, u kojoj su bili zatočeni.	14. ili 15. jula ili približno tog datuma
	8.2 Ubistvo preostalih iz grupe od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi	15. juli 1995.

LOKACIJA	INCIDENT	DATUM
	u Ročevićima. Ti muškarci su pogubljeni po kratkom postupku na jednom mjestu na obali Drine, kod Kozluka. Žrtve su pokopane u masovnu grobnicu nedaleko od mjesta pogubljenja	
9. Škola u Kuli i Vojna ekonomija Branjevo	9.1 Ubistvo nekih od oko 1.200 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi u Kuli, kod Pilice.	14. ili 15. jula ili približno tog datuma
	9.2 Ubistvo preostalih iz grupe od oko 1.200 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi u Kuli. Ti muškarci su autobusom prevezeni do Vojne ekonomije Branjevo i tamo pogubljeni po kratkom postupku. Na stotine žrtava je potom pokopano u obližnju masovnu grobnicu.	16. juli 1995.
10. Dom kulture u Pilici	10.1 Ubistvo oko 500 muškaraca, bosanskih Muslimana, u Domu kulture u Pilici. Žrtve su potom pokopane u masovnoj grobnici na Vojnoj ekonomiji Branjevo.	16. juli 1995.
11. Snagovo	11.1 Ubistvo šest muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su zarobljeni kada su se odvojili od kolone muškaraca koji su se povlačili iz srebreničke enklave. Oni su pogubljeni u šumi kod Snagova.	jula 1995. godine ili približno tog datuma
12. Bišina	12.1 Ubistvo više od trideset muškaraca, bosanskih Muslimana, od kojih su neki prethodno bili zatočeni u zatvoru Sušica, u Bišini, opština Šekovići.	23. juli 1995.
13. Trnovo	13.1 Ubistvo šest muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice, kod Trnova.	krajem jula ili početkom početkom avgusta 1995. godine
Dio 2: situaciona ubistva		
14. Potočari	14.1 Ubistvo devet muškaraca, bosanskih Muslimana, kod baze UN-a, na strani glavnog puta na kojoj je selo Budak.	12. jula 1995. ili približno tog datuma
	14.2 Ubistvo jednog muškarca, bosanskog Muslimana, iza jedne zgrade kod "bijeke kuće".	13. jula 1995. ili približno tog datuma
15. Bratunac	15.1 Ubistvo 50 ili više muškaraca, bosanskih Muslimana, u osnovnoj školi "Vuk Karadžić", kao i ispred te škole i u njenoj okolini.	12. jula 1995. oko 22:00 sata – 15. jula 1995. ujutro
	15.2 Ubistvo dva muškarca, bosanska Muslimana, koja su skinuta s kamiona u Bratuncu, odvedena u obližnju garažu i pogubljena po kratkom postupku.	13. jula 1995., oko 21:30 sati
	15.3 Ubistvo jednog mentalno zaostalog muškarca, bosanskog Muslimana, koji je skinut s autobusa parkiranog ispred osnovne škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu i po kratkom postupku pogubljen.	13. jula 1995. uveče

Prilog F***Snajperski incidenti u Sarajevu***

INCIDENT	DATUM
1. 1. Anisa PITA, trogodišnja djevojčica, ustrijeljena je i ranjena u desnu nogu na trijemu svoje kuće u ulici Žagrići, na području Širokače, u Sarajevu.	13. decembar 1992.
2. 2. Jedna devetogodišnja djevojčica ustrijeljena je i ranjena u leđa dok se igrala u vrtu ispred svoje kuće na području Sedrenika, u Sarajevu.	17. april 1993.
3. 3. Munira ZAMETICA, stara 48 godina, ustrijeljena je i ubijena dok je uzimala vodu iz rijeke Dobrinje, na području Dobrinje.	11. juli 1993.
4. 4. Nafa TARIĆ, stara 35 godina, i njena osmogodišnja kćerka Elma TARIĆ, ustrijeljene su i ranjene jednim metkom dok su zajedno išle ulicom Ivana Krndelja u centru Sarajeva. Metak je majku ranio u lijevo bedro, a kćerku u desnu šaku i stomak.	3. septembar 1993.
5. Ramiza KUNDO, stara 38 godina, ustrijeljena je i ranjena u lijevu nogu dok je, noseći kante s vodom, prelazila preko ulice Briješko brdo (sada je to ulica Bulbulistan), u zapadnom dijelu Sarajeva.	2. novembar 1993.
6. Sanija DŽEVLAN, stara 32 godine, ustrijeljena je i ranjena u stražnjicu dok je biciklom prelazila preko mosta u ulici Nikole Demonje na Dobrinji.	6. januar 1994.
7. Šehadeta PLIVAC, stara 53 godine, i Hajra HAFIZOVIĆ, stara 62 godine, ustrijeljene su i ranjene u noge dok su se vozile autobusom punim putnika kod raskrsnice ulice Nikole Demonje i Bulevara AVNOJ-a (sada je to raskrsnica ulice Nikole Demonje i Bulevara branilaca Dobrinje) na Dobrinji.	25. maj 1994.
8. Jasmina KUČINAR, stara 31 godinu, i njen četvorogodišnji sin, Damir KUČINAR, ustrijeljeni su i lakše ranjeni u noge dok su se vozili u tramvaju punom putnika. Tramvaj se kretao u pravcu zapada ulicom Zmaja od Bosne prema Alipašinom polju. Mensur JUSIĆ, star 36 godina, lakše je ranjen u nogu, a Belma SUKIĆ, rođena LIKIĆ, stara 23 godine, ranjena je u istom napadu u lijevi pazuh. Tramvaj se, kada se incident dogodio, nalazio kod "Holiday Inn-a".	19. juni 1994.
9. Sanela MURATOVIĆ, stara 16 godina, ustrijeljena je i ranjena u desno rame dok je sa svojom drugaricom išla ulicom Đure Jakšića (sada je to ulica Adija Mulabegovića) u zapadnom dijelu Sarajeva.	26. juni 1994.
10. Seid SOLAK, star 13 godina, ustrijeljen je i ranjen u stomak dok je s majkom i sestrom razgledao izloge u ulici Miljenka Cvitkovića (sada je to ulica Ferde Hauptmana) na Čengić Vili u Sarajevu.	22. juli 1994.
11. Alma ČUTUNA, stara 43 godine, ranjena je u desnu natkoljenicu dok se vozila tramvajem u ulici Zmaja od Bosne u Sarajevu.	8. oktobar 1994.
12. Na Dženanu SOKOLOVIĆ, staru 31 godinu, i njenog sedmogodišnjeg sina Nermina DIVOVIĆA, otvorena je vatra dok su išli ulicom Zmaja od Bosne. Dženana SOKOLOVIĆ je jednim metkom ranjena u stomak. Metak je prošao kroz njeno tijelo i pogodio njenog sina u glavu, usmrтивši ga. Oni su se vraćali kući sa Hrasnog, gdje su prethodnog dana otišli po drva za ogrjev.	18. novembar 1994.
13. Afeza KARAČIĆ, stara 31 godinu, i Sabina ŠABANIĆ, stara 26 godina, ranjene su obje u desno rame kada je na tramvaj kojim su se vozile otvorena vatra u ulici Zmaja od Bosne, između Tehničke škole i kasarne "Maršal Tito".	23. novembar 1994.

INCIDENT	DATUM
14. Senad KEŠMER, star 31 godinu, Alma ČEHAJIĆ, stara 19 godina, Alija HOLJAN, star 55 godina, i drugi ustrijeljeni su i ranjeni dok su se vozili tramvajem u pravcu zapada, u ulici Zmaja od Bosne. Tramvaj se u tom trenutku nalazio u blizini kasarne "Maršal Tito".	27. februar 1995.
15. Azem AGOVIĆ, star 46 godina, i Alen GIČEVIĆ, star 33 godine, ustrijeljeni su i ranjeni dok su se vozili tramvajem koji se kretao ulicom Zmaja od Bosne prema istoku. Tramvaj se, kada se incident dogodio, nalazio kod "Holiday Inn-a".	3. mart 1995.
16. Tarik ŽUNIC, star 14 godina, ustrijeljen je i ranjen u šaku u ulici Sedrenik, u sjeveroistočnom dijelu Sarajeva, dok je iz škole išao kući. Pogođen je kada je izašao iza zaštitne pregrade, na oko 100 metara od svoje kuće.	6. mart 1995.

Prilog G

Incidenti granatiranja u Sarajevu

INCIDENT	DATUM
1. Sarajevo je bilo izloženo intenzivnom granatiranju, pri čemu su oštećeni i uništeni civilni ciljevi; nekoliko civila je ubijeno a nekoliko ranjeno.	Počev od ili približno od 28. maja 1992.
2. Grad je žestoko bombardovan iz raznih artiljerijskih oruđa s položaja oko cijelog grada. Pritom su oštećeni i uništeni civilni ciljevi, a više civila je ubijeno i ranjeno.	Počev od ili približno od 6. juna 1992.
3. Na Narodnu biblioteku u Sarajevu otvorena je tenkovska i artiljerijska vatra. Tom objektu je bombardovanjem nanesena velika šteta i u njemu je buknuo požar. Uništeno je puno knjiga i dokumenata pohranjenih u tom objektu, među kojima je bilo i mnogo jedinstvenih drevnih rukopisa i knjiga neprocjenjive vrijednosti.	25. avgusta 1992. ili približno tog datuma
4. Dvije granate su ispaljene na grupu od oko 200 ljudi koji su gledali nogometnu utakmicu i/ili učestvovali u njoj, na jednom parkiralištu s čije tri strane su se nalazile stambene zgrade, a na četvrtoj strani put za Lukavicu, u stambenom naselju Dobrinja IIIB. Poginulo je više od deset ljudi, dok je oko 100 ljudi ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, približno iz pravca istok-jugoistok.	1. juni 1993.
5. Jedna minobacačka granata kalibra 82 mm ispaljena je na približno 100 civila koji su čekali u redu za vodu na javnoj česmi koja se nalazila u dvorištu jedne stambene zgrade u ulici Hakije Turajlića 39 (ranije Aleja Branka Bulića, potom Spasenije Cane Babović), u stambenom naselju Dobrinja. Poginulo je 13 ljudi, a 14 ih je ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, približno iz pravca zapad-sjeverozapad.	12. juli 1993.
6. Na područje Alipašino polja pale su tri minobacačke granate. Prva granata je pala na park iza stambenih zgrada u Geteovoj ulici 3 (ranije Cetinjska ulica) i Bosanskoj ulici 4 (ranije ulica Klare Cetkin), a druga i treća granata pale su ispred tih zgrada, gdje su se igrala djeca. Šestero djece je poginulo, a pet odraslih je ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, približno iz pravca zapad.	22. januar 1994.
7. Na civile u stambenom naselju Dobrinja ispaljena je salva od tri minobacačke granate kalibra 120 mm. Prva je pala ispred stambenog bloka u ulici Oslobođilaca Sarajeva, pogodivši ljude koji su dijelili i primali humanitarnu pomoć, kao i djecu koja su prisustvovala vjerskoj nastavi. Druga i treća granata pale su među ljude na pijaci pod otvorenim nebom, iza stambenih zgrada u ulici Mihajla Pupina i Oslobođilaca Sarajeva. Poginulo je osmoro ljudi a barem 18 je ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS/SRK, približno iz pravca zapada.	4. februar 1994.
8. Jedna minobacačka granata kalibra 120 mm pogodila je pijacu pod otvorenim nebom zvanu "Markale", smještenu u civilnom dijelu Sarajeva, u Starom Gradu. Pijaca je bila puna ljudi i pritom je poginulo 66, a ranjeno više od 140 ljudi. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, približno iz pravca sjever-sjeveroistok.	5. februar 1994.
9. Dvije granate kalibra 76 mm ispaljene su jedna za drugom na buvlju pijacu u staroj trgovačkoj četvrti Baščaršiji, u Starom Gradu. Dva lica su poginula, a sedam je ranjeno. Granata je ispaljena s Trebevića, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.	22. decembar 1994.
10. Jedna modifikovana avio-bomba pala je na stambeno naselje u Hrasnici, u podnožju planine Igman, uništivši pritom jednu kuću i oštetivši jedanaest kuća. Granata je imala za posljedicu civilne žrtve – jedno lice je poginulo, a tri su ranjena. Vatra je otvorena s Ilidže, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.	7. april 1995.

INCIDENT	DATUM
11. Na asfalt u ulici Safeta Zajke pao je i eksplodirao jedan projektil, usmrivši dvoje i ranivši petoro ljudi. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, iz pravca jugoistoka.	24. maj 1995.
12. Jedna modifikovana avio-bomba pala je na Majdansku ulicu bb. Poginula su dva civila, a šest ih je ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, iz pravca jugoistoka.	24. maj 1995.
13. Jedna modifikovana avio-bomba pogodila je jednu zgradu kod stambenog bloka u ulici Safeta Hadžića, uništivši tri gornja sprata stambene zgrade. Nakon te eksplozije uslijedilo je nekoliko artiljerijskih granata. Više zgrada je teško oštećeno. Dva lica su teško ranjena, a 15 lakše. Utvrđeno je da je vatra otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, iz pravca zapada-jugozapada.	26. maj 1995.
14. Jedna modifikovana avio-bomba ispaljena je s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a iz pravca sjeverozapada. Bomba je pala na zgradu UMC-a /Univerzitetskog medicinskog centra/ i onkološkog odjeljenja u ulici Dositejeva 4-a. Nanesena je velika šteta, a tri lica su lakše ranjena. Žrtve su, nakon što im je ukazana ljebarska pomoć, upućene kući.	16. juni 1995., oko 10:00 sati
15. Jedna modifikovana avio-bomba, ispaljena iz Lukavice, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, eksplodirala je pored zgrade br. 10 na Trgu međunarodnog prijateljstva, pri čemu je sedam lica lakše ranjeno, a okolni objekti su znatno oštećeni.	16. juni 1995., oko 15:20 sati
16. Jedna minobacačka granata kalibra 120 mm pala je na grupu od otprilike 50-70 civila koji su stajali u redu za vodu u ulici Marka Oreškovića, na Dobrinji. Poginulo je sedam lica, a dvanaest je ranjeno. Granata je ispaljena s Nedžarića, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.	18. juni 1995.
17. Jedna modifikovana avio-bomba pogodila je zgradu TV u Sarajevu. Jedno lice je poginulo, a 28 lica je ranjeno. Vatra je otvorena s Ilidže, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.	28. juni 1995., oko 09:20 sati
18. Jedna minobacačka granata kalibra 120 mm pala je ispred ulaza Gradske tržnice u ulici Mula-Mustafe Bašeskije. Poginulo je 43 ljudi, a 75 je ranjeno. Granata je ispaljena s Trebevića, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.	28. avgust 1995.